

Les regles de responsabilitat civil en el nou dret penal de menors

Salvador Durany Pich

Sumari

- Els diferents règims de responsabilitat civil segons les edats
- Qui pot demanar per responsabilitat civil?
- Qui ha de respondre pels danys?
 1. Els diferents responsables
 2. L'anàlisi de la primera regla de l'art. 61.3
 - a. El causant dels danys
 - b. Els altres responsables
 3. Els problemes que planteja la primera regla de l'art. 61.3
 - a. L'omissió d'alguns supòsits
 - b. La desafortunada determinació del criteri d'imputació
 - c. Es desincentiven conductes beneficioses
 4. La segona regla de l'art. 61.3
 5. El criteri d'imputació de la responsabilitat civil
- Quin procediment ha de seguir-se i davant de qui?

Llista d'abreviatures:

CC: Codi Civil

CP: Codi Penal

LORPM: Llei Orgànica reguladora de la responsabilitat penal dels menors

• ***Els diferents règims de responsabilitat civil segons les edats***

Segons la legislació espanyola vigent en matèria de responsabilitat civil derivada d'un fet tipificat com a delictes o falta, el règim jurídic aplicable varia en funció de l'edat del causant dels danys. Així:

EDATS	RÈGIM JURÍDIC APLICABLE
De 0 a 14 anys	Arts. 1902 CC i ss.
De 14 a 18 anys	Arts. 61 LORPM i ss. - Subsidiàriament, arts. 109 CP i ss. - Si la víctima es reserva l'acció civil, arts. 1902 CC i ss.
De 18 a 21 anys	Arts. 109 CP i ss. - Si el Jutge d'Instrucció ho estima oportú, arts. 61 LORPM i ss. - Si la víctima es reserva l'acció civil, arts. 1902 CC i ss.
De 21 anys cap endavant	Arts. 109 CP i ss. - Si la víctima es reserva l'acció civil, arts. 1902 CC i ss.

En les pàgines següents es dona compte de les regles de responsabilitat civil incorporades al nou dret penal de menors, constituït pels arts. 61 a 64 de la Llei

Orgànica 5/2000, de 12 de gener, reguladora de la responsabilitat penal dels menors (BOE 13.1.00, núm. 11, d'ara endavant LORPM). La regla bàsica la constitueix el paràgraf 3er. de l'art. 61:

“[c]uando el responsable de los hechos cometidos sea un menor de dieciocho años, responderán solidariamente con él de los daños y perjuicios causados sus padres, tutores, acogedores y guardadores legales o de hecho, por este orden. Cuando éstos no hubieren favorecido la conducta del menor con dolo o negligencia grave, su responsabilidad podrá ser moderada por el Juez según los casos”.

- ***Qui pot demanar per responsabilitat civil?***

L'art. 61.1 LORPM diu així:

“[l]a acción para exigir la responsabilidad civil en el procedimiento regulado en esta Ley se ejercitará por **el Ministerio Fiscal**, salvo que **el perjudicado** renuncie a ella, la ejercite por sí mismo en el plazo de un mes desde que se le notifique la apertura de la pieza separada de responsabilidad civil o se la reserve para ejercitarla ante el orden jurisdiccional civil conforme a los preceptos del Código Civil y de la Ley de Enjuiciamiento Civil”.

Aquesta llei, per tant, ofereix al Ministeri Fiscal un menor marge d'iniciativa que la Llei d'Enjuiciament Criminal (d'ara endavant, LECr), ja que en aquest últim procediment solament ha d'abstenir-se de reclamar la indemnització si el perjudicat ha renunciat a l'acció o se l'ha reservat (arts. 108 i 112 LECr), mentre que en aquell el Ministeri Fiscal també ha d'abstenir-se si el danyat ha pres la iniciativa i ha demanat per sí mateix els danys.

- ***Qui ha de respondre pels danys?***

1. Els diferents responsables

L'art. 61.3 LORPM disposa que respondran pels danys les persones que els hagin **causat i**, si és menor de 18 anys, també **qui exerceixi les funcions de protecció**.

El legislador ha optat per una primera regla que identifica les diverses formes jurídiques de protecció de menors i imputa globalment als seus titulars la responsabilitat civil, per a posteriorment incloure una segona on trasllada al jutge la decisió final sobre cada cas concret.

Al seu torn, l'art. 63 LORPM recull una regla de **responsabilitat civil directa dels asseguradors** fins el límit contractat, segons la qual:

“[l]os aseguradores que hubiesen asumido el riesgo de las responsabilidades pecuniarias derivadas de los actos de los menores a los que se refiere la presente Ley serán responsables civiles directos hasta el límite de la indemnización legalmente establecida o convencionalmente pactada, sin perjuicio de su derecho de repetición contra quien corresponda”.

Finalment, l'apartat 4rt. de l'art. 61 prescriu expressament l'aplicació de l'art. 145 de la Llei 30/1992, de 26 de novembre, de règim jurídic de les administracions públiques i del procediment administratiu comú, així com de la Llei 35/1995, de 11 de desembre, d'ajudes i assistència a les víctimes de delictes violents i contra la llibertat sexual.

a) De la primera norma es deriva que si l'Administració Pública ha indemnitzat per ser la titular de qualsevol de les formes jurídiques de protecció abans mencionades, exigirà d'ofici de les seves autoritats i altri personal al seu servei la responsabilitat en què haguessin incorregut per dol o negligència greu.

b) De la segona norma resulta, per la seva banda, que l'Estat se subrogarà en els drets que assisteixin als perjudicats per reclamar a l'obligat civilment pel fet delictuós el total de l'import de l'ajuda satisfeta derivada d'aquesta llei.

2. Anàlisi de la primera regla de l'art. 61.3:

"[c]uando el responsable de los hechos cometidos sea un menor de dieciocho años, responderán solidariamente con él de los daños y perjuicios causados sus padres, tutores, acogedores y guardadores legales o de hecho, por este orden. (...)".

a. El causant dels danys

Per causant dels danys s'ha d'entendre el **major de 14 i menor de 18 anys**. Eventualment pot incloure al **major de 18 i menor de 21 anys**, a decisió del Jutge d'Instrucció competent, d'acord amb el previst a l'art. 4 LORPM:

"Artículo 4. Régimen de los mayores de dieciocho años.

1. De conformidad con lo establecido en el artículo 69 de la Ley Orgánica 10/1995, de 23 de noviembre, del Código Penal, la presente Ley se aplicará a las personas mayores de dieciocho años y menores de veintiuno imputadas en la comisión de hechos delictivos, cuando el Juez de Instrucción competente, oídos el Ministerio Fiscal, el letrado del imputado y el equipo técnico a que se refiere el artículo 27 de esta Ley, así lo declare expresamente mediante auto".

La redacció de l'art. 61.3 LORPM deixa fora, per tant, els casos de danys causats per joves d'edats compreses **entre els 18 i els 21 anys** a qui no se'ls hi aplica aquesta llei, tot i que es tracti de majors d'edat incapaços naturalment o de fet, però que (encara) no han estat incapacitats.

També queden al marge de l'aplicació d'aquestes regles de responsabilitat civil els **menors de 14 anys**. Tot i que és cert que l'apartat 3er. de l'art. 61 LORPM no estableix un límit inferior d'edat, per sota del qual aquesta regla de responsabilitat no s'aplica, sí el recull genèricament l'art. 3 del mateix cos legal, a l'advertir que a un noi per sota d'aquesta edat "no se le exigirá responsabilidad con arreglo a la presente Ley".

En un altre ordre de coses, la LORPM no conté cap regla que prevegi una solució determinada als supòsits en què **varis menors** han participat en els fets delictuosos dels que es deriven els danys. En aquests casos s'aplicarà supletòriament l'art. 116.2 CP, que prescriu per als diferents autors entre sí i per als diversos còmplices entre sí la regla de la solidaritat, mentre que entre un i altre grup el criteri passa a ser de subsidiarietat:

“[l]os autores y los cómplices, cada uno dentro de su respectiva clase, serán responsables solidariamente entre sí por sus cuotas, y subsidiariamente por las correspondientes a los demás responsables”.

Però no és tan senzilla la solució quan entre els responsables dels fets es troben conjuntament **majors i menors d'edat**, és a dir, persones a qui se'ls hi aplica aquesta llei i altres subjectes a les normes del CP. La LORPM intenta una solució en el seu art. 16.5. Tot i que la seva redacció no és clara, el text sembla indicar que en aquests casos els fets desencadenen dos procediments paral·lels: el criminal per als majors d'edat no sotmesos a aquesta llei, i el propi de la LORPM per als menors. La solució es presenta problemàtica, puix que de la seva aplicació pot resultar que cadascun d'ells acabi fixant uns fets, una imputació de responsabilitat i uns danys diferents, i per tant es trenqui la continuïtat de la causa.

b. Els altres responsables

Dels danys causats responen solidàriament amb el menor de 18 anys penalment responsable **els pares, els tutors, els acollidors i els guardadors legals o de fet**. Amb aquesta previsió, el legislador ha decidit imputar els danys causats pel menor a les persones encarregades de la seva cura. L'aplicació literal d'aquesta regla condueix a l'acumulació de la responsabilitat de tots ells. A continuació s'analitzaran els supòsits de fet de cadascuna d'aquestes figures, tenint en compte que la seva redacció s'ha realitzat per al dret civil comú (on regeix el CC) i català (on s'aplica el Codi de Família, d'ara endavant, CF).

La figura dels **pares** inclou tant als que ho són per naturalesa com per adopció (art. 108 CC i 87 CF). I segons aquesta regla, respondran sempre amb el menor, es trobin en l'exercici de la pàtria potestat o la tinguin privada o suspesa. Fins i tot ho faran en els casos d'emancipació del fill, ja que la norma no preveu el contrari.

Són **tutors** els qui han estat nomenats per l'autoritat judicial per a exercir les funcions de representació personal i administració dels béns del menor o incapacitat. En el cas dels menors d'edat no emancipats, seran aquells que no es trobin sota la potestat del pare i de la mare, o d'un d'ells (art. 222 CC i art. 170 CF). Per altra banda, no és formalment tutora però assumeix automàticament aquestes funcions l'Administració Pública si el menor se troba en situació de desemparament (art. 239 CC i art. 164 CF).

L'**acollidor** és qui acull a un menor en situació de desemparament, en qualsevol de les dues formes previstes pel Codi Civil: acolliment familiar i acolliment residencial (arts. 172, 173 i 173bis CC), o en qualsevulla de les tres formes recollides en el CF: acolliment simple familiar, acolliment simple en una institució pública, i acolliment preadoptiu (art. 5 i concordants de la Llei sobre mesures de protecció dels menors desemparats i de l'adopció).

Per últim, és **guardador legal** la institució pública que acull a un menor que es troba desemparat per causa de força major de caràcter transitori (art. 172 CC i 165 CF). I el de **guardador de fet** la persona física o jurídica que ha acollit transitòriament a un menor que es troba desemparat per qui té l'obligació de tenir-lo sota la seva cura, o a qualsevulla persona que pot ser declarada incapaç o pugui estar subjecta a curatela

(art. 303 CC i art. 253 CF).

3. Els problemes que planteja la primera regla de l'art. 61.3

a. L'omissió d'alguns supòsits

En la descripció dels subjectes responsables **el legislador ha omès tota referència a alguns supòsits de fet tradicionals de la responsabilitat per fets comesos per tercers:** concretament, els danys causats en l'escola i en el lloc de treball, i per extensió els produïts en llocs d'accés controlat (locals, recintes esportius, etc.):

- **Escola:** l'actual CP deixà en vigor l'art. 22.2 de l'anterior CP, que convertia en responsables subsidiaris als titulars de centres docents pels danys derivats de delictes o faltes en què haguessin incorregut els seus alumnes menors d'edat, durant els períodes en què es trobessin sota el control del professorat (Disposició Derogatòria 1^a, a, CP). Aquesta norma ha estat derogada per la disposició final 5^a de la LORPM, que no ha establert una nova regulació d'aquesta matèria en el seu articulat. Per tant, aquest supòsit de responsabilitat civil es troba en l'actualitat mancat de regulació expressa en el nostre ordenament: ni la LORPM ni el CP (que és d'aplicació supletòria) recullen cap norma referent a això. ¿Quina regla de responsabilitat s'aplica aleshores si un noi de quinze anys comet una falta penal a l'escola i causa un dany a un company? ¿La regla de l'art. 61.3 LORPM, que estableix la responsabilitat solidària dels pares, tutors, acollidors i guardadors? ¿La regla supletòria del CP, extreta per analogia de l'art. 120.3 si es tracta d'un centre docent privat i de l'art. 121 si és de titularitat pública, que estableix una responsabilitat subsidiària dels titulars del centre? ¿O la regla de l'art. 1903.5 CC, que imposa en canvi una responsabilitat directa del titular?
- **Centre de treball:** la LORPM també ha omès una regulació específica dels possibles responsables civils pels danys derivats de delictes o faltes comesos per menors d'edat en el seu lloc de treball. En el nostre país l'edat mínima per treballar és de 16 anys (art. 6.1 de l'Estatut dels Treballadors, d'ara endavant, ET), fins i tot en alguns casos es permet la contractació de persones d'edats inferiors, com és el cas dels artistes en espectacles públics (art. 6.4 ET, que remet al Reial Decret 1435/1985, de 1 d'agost, pel que es regula la relació laboral especial dels artistes en espectacles públics). De nou llavors, si un noi de disset anys comet un delictes i causa un dany a un company de treball, ¿se li aplica la regla de responsabilitat de l'art. 61.3 LORPM que estableix la responsabilitat solidària dels pares, tutors, acollidors i guardadors? ¿O la regla supletòria de l'art. 120.4 CP, que estableix per a aquests casos una responsabilitat subsidiària del titular de la indústria o del comerç? ¿O la regla de l'art. 1903.4 CC, que fa respondre directament a l'amo o director de l'establiment o empresa?
- **Llocs d'accés controlat:** pot tractar-se de locals tancats com discoteques o gimnasos, o llocs a l'aire lliure com estadis o parcs d'atraccions. Tampoc existeix en la LORPM norma que reguli la responsabilitat de tercers pels danys derivats de la comissió de delictes o faltes per menors en aquests llocs. Aleshores, ¿s'aplica de nou la regla de responsabilitat de l'art. 61.3 LORPM? ¿O la norma supletòria de l'art. 120.3 CP, que disposa la responsabilitat subsidiària del titular de l'establiment on s'ha comès el fet delictuós, quan aquest o els seus dependents hagin infringit els reglaments de

policia o les disposicions de l'autoritat que estiguin relacionats amb el fet punible comès, de forma que aquest no s'hagués comès sense la dita infracció?

La **solució** no és senzilla. De fet, l'omissió de l'art. 61.3 LORPM admet dos explicacions:

- a) que sigui producte d'una decisió conscient del legislador amb l'objecte de limitar en tots els casos la responsabilitat civil als qui menciona en el text;
- b) que es tracti d'una descurança del legislador, qui hauria deixat de banda per oblit els altres supòsits: escola, lloc de treball, lloc d'accés controlat.

És possible que algú opini que en aquests casos, per tractar-se generalment de danys causats amb una bona dosi de consciència i voluntat, el seu origen residiria més en l'educació familiar rebuda que en les mesures que els titulars d'aquests llocs haurien pogut prendre. De ser això cert, aquesta asseveració jugaria en favor de la primera interpretació. Però, en contra, és difícil justificar una diferència de tracte entre la normativa de la responsabilitat civil per fets de tercer de la LORPM i la que porta el CP.

Si s'opta per la **primera explicació**, el problema causat per les omissions desapareix: en tots els casos de danys derivats de delictes o faltes comesos per persones a les qui se'ls hi aplica la present llei responen sense més els mencionats en l'apartat 3 de l'art. 61 LORPM.

No obstant això, si es decideix per la **segona explicació**, les omissions abans mencionades plantegen problemes d'identificació de la norma aplicable. Aleshores, les solucions sobre les que s'especulen són vàries.

En els supòsits de **danys produïts en el lloc de treball**, podria solucionar aquesta qüestió l'aplicació de la tesi del **concurso de normas fonamentadores d'una única pretensió**. Aquesta doctrina sosté que la responsabilitat civil derivada de delictes té un fonament, naturalesa jurídica i finalitat idèntica a la derivada d'il·lícit civil, i que no es tracta, per tant, de dues pretensions diverses i independents amb diferent fonament, sinó d'una única pretensió que es fonamenta en un mateix fet, el dany, però amb dos conjunts normatius aplicables. De seguir aquesta tesi, el jutge tindria llavors llibertat per aplicar les normes del CC o del CP, i, per tant, podria escollir entre l'art. 120.4 CP i l'art. 1903.4 CC per fer respondre al titular del lloc de treball. No obstant això, tot i que aquesta tesi ha estat defensada per la millor doctrina (per tots, Fernando PANTALEÓN PRIETO, "Comentario al art. 1902 CC", *Comentarios del Código Civil*, Volum II, Madrid: Ministeri de Justícia, 1993, pp. 1973 i ss.), no sembla ser-ho per la jurisprudència. La seva línia doctrinal en aquest sentit és neta (veure les seves referències a PANTALEÓN, p. 1975), i tot i que en un moment determinat la Sala 1ª del TS va trencar amb aquesta orientació i acollí la tesi aquí exposada en la seva STS 11.10.1990 (Ar. 7860. Accident de motocicleta sofert per dos joves de 16 anys, darrere el qual l'acompanyant va reclamar al pare del conductor una indemnització de 3.310.000 ptes. pels danys soferts. El conductor no disposava de llicència de conduir), sentències posteriors de la mateixa Sala i de la Sala penal s'han encarregat de desmentir-ho (STS, 1^a, 30.12.1992, Ar. 10565 -fill que condueix el vehicle de l'empresa del seu pare sense autorització d'aquest i pateix un accident en el que mor un acompanyant i queda tetraplègic l'altre-, i STS, 2^a, 2.3.1994, Ar. 2097, violació d'una noia de 20 anys per un noi de 17).

En qualsevol cas, i també si per als danys produïts en el lloc de treball no s'admet la tesi del concurs de normes fonamentadores d'una única pretensió, la solució a aplicar en los

casos de danys derivats de delictes o faltes comesos per menors d'edat en el seu **lloc de treball** o en **llocs d'accés restringit** serà l'**aplicació supletòria dels apartats 4 i 3 de l'art. 120 CP**, respectivament. Amb el recordatori que ambdós apartats estableixen una regla de subsidiarietat en la responsabilitat. Més difícil està, en canvi, en els supòsits de danys comesos a l'**escola**. Al no poder acudir a l'art. 1903.5 CC, resten dues opcions: o bé forçar el text del CP, i aplicar de manera supletòria i per analogia la regla de l'art. 120.3 si es tracta d'un centre docent privat i de l'art. 121 si és de titularitat pública, i d'aquesta manera fer respondre subsidiàriament als titulars del centre, o bé entendre que la figura del guardador de l'art. 61.3 de la LORPM inclou també al centre docent, per ser qui en aquests moments està exercint funcions de guarda, i aplicar llavors la regla d'aquest article. Però aquesta solució té un problema: la regla que hem expulsat per la porta torna a entrar per la finestra, ja que si en aquest cas permetem aquesta generosa interpretació, res impedirà estendre-la a altres supòsits.

b. La desafortunada determinació del criteri d'imputació

El legislador estableix que dels danys causats pel menor penalment responsable responen solidàriament amb ell els pares, tutors, acollidors i guardadors legals o de fet. En la pràctica, poden coincidir al voltant d'un menor varies de les persones imputades com a responsables: per exemple, pares i tutors; pares o tutors amb acollidor; pares o tutors amb guardador; pares o tutors amb acollidor i guardador. La norma suposa una regla d'imputació acumulativa, que condueix per tant a que responguin tots a la vegada. I la seva utilització portaria a aplicar la mateixa regla tant als pares que conviuen amb el menor que causa danys en el curs d'una activitat delictuosa, com al progenitor que en el moment dels danys portava deu anys divorciat i que va perdre la custòdia del seu fill en favor de la mare, com, en una situació inversa, a la mare del menor quan els danys foren causats mentre es trobava en règim de visita amb el seu pare. En aquest sentit, **situa incorrectament el criteri d'imputació**. I no segueix el que sembla ser un millor criteri d'imputació, segons el qual **haurà de respondre dels danys qui en el moment de la seva producció podia exercir de manera més efectiva les funcions de control**. Aquest és un dels casos en els que es posa de manifest el límit a la regla general d'interpretació de la llei, segons la qual l'interpretat ha de partir en el seu exercici de la literalitat de la norma i quedar d'alguna manera circumscrit per ella: el límit apareix quan la interpretació literal és inaplicable per incorrecció manifesta de la redacció.

I la redacció és manifestament incorrecta per dos motius: en primer lloc, perquè comença establint una regla de responsabilitat solidària i acaba amb l'afegitó "por este orden", que es relaciona malament amb aquesta regla; i en segon lloc, perquè tres articles més endavant el legislador es contradia al mencionar junt al menor al seu representant legal com a possible responsable:

"[e]l Juez de Menores notificará al menor y a sus representantes legales, en su caso, su condición de posibles responsables civiles" (art. 64.3º LORPM).

"(...) Los representantes legales del menor podrán ser defendidos por el letrado designado al menor en el procedimiento principal, si así se aceptare por aquél" (art. 64.11º LORPM).

I dels mencionats en l'art. 61.3 LORPM, únicament poden exercir la representació legal els pares, els tutors i l'Administració Pública. Dóna la impressió que en el conjunt de la regulació el legislador està pensant en el representant legal del menor com a

responsable civil dels seus actes, i que en la menció dels supòsits de l'art. 61.3 LORPM ha anat més enllà per error. Aquesta explicació, per tant, oferiria un criteri d'interpretació d'aquests supòsits que permetria corregir la conseqüència negativa que es menciona a continuació.

El legislador català ha estat més encertat, i ha inclòs en el CF una regla que estableix expressament que les obligacions de guarda són exercitades per aquell dels progenitors amb qui en cada moment conviu el menor (art. 139 CF).

c. Es desincentiven conductes beneficïoses

Efectivament, el redactor de la norma assumeix que són iguals situacions que en la pràctica no ho són, i d'aquesta manera **desincentiva pràctiques solidàries i socialment beneficïoses**, que ja de per sí suposen costes per a qui les exerceix. Pares, tutors, acollidors i guardadors no sols no compleixen les mateixes funcions, sinó que no exerceixen el mateix rol social. No es pot esperar el mateix d'un guardador de fet que d'un pare. Per això, el grau de responsabilitat pels danys causats pels menors sota la seva cura no pot ser el mateix. No es pot aplicar el mateix criteri de responsabilitat als pares que conviu amb el fill que causa danys en el curs d'una activitat delictuosa que a la família que ha acollit a un jove conflictiu amb la intenció d'ajudar-lo en la seva reinserció social. Una norma d'aquest tipus acaba desincentivant la pràctica de l'acolliment familiar de joves conflictius.

4. Segona regla del art. 61.3

“[c]uando [los padres, tutores, acogedores y guardadores legales o de hecho] no hubieren favorecido la conducta del menor con dolo o negligencia grave, su responsabilidad podrá ser moderada por el Juez según los casos”

Possiblement el legislador de l'art. 61 LORPM es va trobar en la mateixa disjuntiva davant la qual se solen trobar avui en dia els jutges que han de decidir sobre pretensions de responsabilitat civil en les que es reclama als pares i guardadors pels danys causats pels seus fills o menors d'edat sotmesos a la seva guarda o tutela. En aquests casos, no resulta fàcil per als tribunals qualificar sense més com a negligents les conductes dels pares, a la vegada que són conscients de que algú ha sofert un dany que generalment no té perquè suportar.

Per aquesta raó, i al donar-se compte de les conseqüències que de la seva aplicació es derivaven, completà la norma legal amb una **segona regla**, que permetia corregir els efectes indesitjables de la primera. I amb aquesta intenció va introduir un element de moderació en la responsabilitat objectiva dels responsables del menor, que en la pràctica suposa una institucionalització de la indemnització d'equitat. La redacció posa en evidència la indecisió del legislador: darrere una norma genèrica i amplia d'imputació de responsabilitat, **faculta al jutge per a corregir les conseqüències excessivament severes que de la seva aplicació es puguin derivar**.

La solució no és la millor de les possibles: desnaturalitza la figura de la responsabilitat objectiva i introdueix un element d'inseguretat jurídica a l'operador jurídic, puix que no li ofereix cap guia que li permeti predir la resolució final del cas.

5. El criteri d'imputació de la responsabilitat civil

Per últim, el legislador ha establert la **responsabilitat per culpa** com a principi d'imputació al **menor** pels danys que ha causat. La **resta de responsables**, en canvi, seran jutjats d'acord amb el principi de **responsabilitat objectiva**.

La primera afirmació es deriva del principi de culpabilitat que regeix tot l'ordenament jurídic penal, segons el qual no hi ha pena sense dol ni culpa. La segona afirmació, per la seva banda, es dedueix del següent: per un costat, al regular la responsabilitat d'aquestes persones, la LORPM no inclou cap menció al criteri de la culpa, quan el legislador penal ha demostrat suficientment que quan desitja la seva aplicació ho ha advertit de manera expressa (la majoria de normes de responsabilitat civil del CP contenen aquesta menció); per altra banda, si no fos així, perdria sentit la facultat que es concedeix al jutge per moderar la responsabilitat en els casos en què la seva conducta no suposés dol o culpa greu.

- **¿Quin procediment ha de seguir-se i davant de qui?**

La LORPM regula en el seu art. 64 un **procediment especial** per als casos d'accions de responsabilitat civil per danys comesos per persones a les qui s'aplica aquesta normativa. El procediment se seguirà mitjançant peça separada. La seva principal singularitat resideix en què la sentència dictada no produirà força de cosa jutjada (art. 64.10º LORPM). Per tant, les parts poden promoure posteriorment un judici ordinari sobre la mateixa qüestió. Aquest nou procés es tramitarà davant la jurisdicció civil, i seguirà les normes del judici declaratiu ordinari que li correspongui segons la seva quantia (veure arts. 248 i ss. de la Llei 1/2000, de 7 de gener, d'Enjudiciament Civil, d'ara endavant, LEC). Les úniques limitacions amb les que es trobaran en aquest nou procés són que es consideraran fets provats tant els ja acreditats en l'anterior, com la decisió que s'hagi pres sobre la participació del menor.

La **força de cosa jutjada** negada per la LORPM a aquest procediment especial i les limitacions respecte dels fets provats que s'acaben d'apuntar posen sobre la taula, no obstant, alguns dels problemes que la influència de la sentència penal en el judici sobre responsabilitat extracontractual en els tribunals civils planteja en els casos de sentència penal absolutòria o condemnatòria amb reserva d'acció civil. En el posterior judici ordinari es consideraran com a provats els fets acreditats pel Jutge de Menors, diu la norma, però ¿què succeeix llavors amb els fets al·legats i no provats, i amb els no al·legats? ¿Poden intentar ser de nou provats? ¿O s'ha d'entendre que els fets queden ja definitivament fixats?

En realitat existeix un problema d'univers del discurs: no és el mateix afirmar que “a, b i c són fets provats” que sostenir que “a, b i c són (tots) els fets i que, per consegüent, res més ha succeït”. Si a l'expressió legal “*hechos probados*” se la dota del primer contingut, cabria defensar una interpretació restrictiva de la prescripció legal en el tocant a la determinació dels fets provats, i sostenir una regla segons la qual *allò provat ja està provat; allò no al·legat pot al·legar-se; i allò al·legat i no provat pot tornar a al·legar-se amb noves proves*. Si se la dota, en canvi, del segon, res més podrà provar-se i els fets llavors hauran quedat definitivament fixats.

Per últim, el **jutge competent** per resoldre sobre les responsabilitats civils derivades d'aquests fets és el **Jutge de Menors** del lloc on s'hagi comès el fet delictuós (art. 2 LORPM). Si els delictes atribuïts al menor haguessin estat comesos en diferents territoris, la determinació de l'òrgan judicial competent per a l'enjudiciament de tots ells es farà tenint en compte el lloc del domicili del menor. Subsidiàriament, s'aplicaran els criteris expressats a l'art. 18 LECr (art. 20.3 LORPM). La sentència dictada podrà ser recorreguda en apel·lació davant la Sala de Menors del Tribunal Superior de Justícia que correspongui, i se substanciarà pels tràmits de l'apel·lació que per quantia correspongui regulats en la LEC.